

Universal Declaration of Human Rights - Adyghe

© 1996 - 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Цыху Хуэфашэхэм Теухуа Дунейпсо Джэпсальэ

1948

Federation of Caucasian Associations

Kaffed

Дунэепстэу кьэрал зэгохьэныгъэм и зэфэсэу 1948 гъэм тыгъэгъазэм и 10-м щыІагъэм кыщаштагъ 217 А (III) зиномер унашъомкІэ.

Цыф Фэшъуашэхэм Афэгъэхьыгъэ Дунэепстэу Джэпсаль

Дунэепстэу Кьэрал Зэгохьэныгъэм (ДКъЗ) и Зэфэсым егъэІу;

Дунэепстэу цІыфыгъэм кыхиубытэрэ хэтрэ зы цІыфи зэгохьэныгъи;

мы джэпсальэр сыдигъуи янэгу кІагъэтызэ, мыщ кыщыхэщырэ цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ янэІэ зэрэтырагъэтырэм, фашІырэ лъытэныгъэм егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ гъогу кІэ зырагъэужьынэу;

хэгъэгу кІоцІхэми дунэепстэуми кІо къэсми нахьы зыщызыужьырэ амалхэр зыфагъэшхьэпэзэ мы зэгохьэныгъэм хэт кьэралхэм ежьымэ ялъэпкьхэри, яунашъо кІагъэтырэ нэмыкІрэ кьэралмэ ялъэпкьхэри кызэкІиубытэу, дунэепстэум и тэдэрэ чІапІи мы цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ кыщаштэным, лъэшэу щызэрагъэкІоным, щагъэцэкІэным фэкъудынхэу,

цІыф фэшъуашэхэм афэгъэхьыгъэу цІыф жьугъэхэми лъэпкьхэми язэфэдэ идеал

шапхьэхэр къэзыгъэуцурэ мы дунэепстэу джэпсальэр.

1-нэрэ пычыгъу

ЦІыф пстэури шхьэфитэу, ялъытэныгъэрэ яфэшъуашэхэмрэкІэ зэфэдэу кьальфы. Акьылрэ зэхэшІыкІ гъуазэрэ яІэшъы, зыр зым зэкъош зэхашІэ азфагу дэльэу зэфыщытынхэ фае.

2-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи зэфэдэу фит мы джэпсальэм хэт цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфигъэшхьэпэнэу, зыщыц расэм, ышъо, бзыльфыгъэ-хуульфыгъэу зэрэщытым, ыбзэ, ыІыгъ диным, политичнэ е нэмыкІрэ еплъыкІэу иІэм, лъэпкьэу е цІыф купэу кызыхэкІыгъэм, мылькоу иІэм, кызыщальфыгъэм емылытыгъэу зэхэдзынчъэу, фэгъэкІотэныгъэнчъэу.

Ащ нэмыкІэу, кьэрал шхьэфити, нэмыкІым иунашъо кІэти, зышхьэфитыжьныгъэ (автономие) зимыІи, нэмыкІрэу зы шхьэфитыныгъэ лъахъэ зытелъи, сьд фэдэрэ кьэралым ицІыфэу щытми хэтрэ цІыфи зэхэдзыныгъэ фашІы хьуцтэп зыщыц кьэралым иполитичнэ е юридическэ системэ е дунэепстэу кьэралхэм азфагу щыриІэ статусым кыыхэкІэу.

3-нэрэ пычыгъу

Псэуныр, шхьэфитыныр, щынэгъончъагъэр хэти ифэшъуаш.

4-нэрэ пычыгъу

Хэти пщылІэу плъытэ е пщІылІыпІэ ибгъэты хъуцтэп, сьд фэдэ шІыкІэуи пщылІыгъэр, пщылІ щэн-къэщэфыныр зыми фэбдэ мыхъунэу къоды.

5-нэрэ пычыгъу

Хэти лъэшыгъэ епхьэлІэ хъуцтэп, жъалымыгъэкІэ, цІыфыгъэм къемызэгъэу е инапэ зыгъэульиин фэдэкІэ удзекІо, ащ фэдэ тазыр теплъхъэ хъуцтэп.

6-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш тэдэрэ чІапІи цІыфэу, юридическэ лицоу кыщалъытэнэу.

7-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи кърал хабзэм ипашъхъэ щызэфэд ыкІи кърал хабзэм къэухъумэныгъэхэр зэхэдзынчъэу, язэфэдэу зыфагъэшъхъэпэнэу фит. Хэти зэхэдзынчъэу, зэфэдэу фэшъуаш мы джэпсалъэм къемызэгъэу, зэхэдз зыхэлъ ІофшІашъохэми, ащ фэдэ ІофшІашъомэ сьд фэдэуи атегъэгущонми кыщаухъумэнэу.

8-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ хабзэ шъхъэІэм е кърал хабзэм кырипэсырэ цІыф фэшъуашэхэр зыукъорэ ІофшІашъо кызехъулІэкІэ фитыныгъэ зиІэ ухыакІохэм зафигъэзэнэу, зыкъаригъэухъумэнэу.

9-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи лажъэ имыІэу аубыти, агъэтІыси, егъэзыгъэкІэ нэмыкІрэ чІапІэ афи хъуцтэп.

10-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ифэшъуашэхэмрэ ипшъэрылхэмрэ аухэсы ыкІи ежъым зы лажъэ кытыралъхъэ зыхъукІэ зыми шІомылІыкІэу, зыми иунашъо кІэмытэу, зыми имытельхъэу щыт ухыакІо шъхъэфит псэфитыр зэфагъэкІэ ыкІи нафэу иІоф ригъэплъынэу фэенэу.

11-нэрэ пычыгъу

1. Зы лажъэ/шІэпхъэджагъэ зытыралъхъэрэ хэтрэ цІыфи зиухыижъыным пае зыфэныкъошт щынэгъончъагъэхэр зышигъотынэу щыт ухыгъо нафэм икІэухэу, кърал хабзэм тетэу агъэкъончафэкІэ хыеу къалъытэ, мыхыяшъо кыраплъырэп.

2. Хэти агъэкъуанчэ хъуцтэп, зешІэ лъэхъаным кърал хабзэкІэ е дунэепстэу хабзэкІэ шІэпхъэджагъэу амылътэщтыгъэ зы Іоф зэришІагъэм е ышІапхъэу къащыхъу горэ зэримышІагъэм кыхэкІыкІэ. Хэти шІэпхъэджагъэ зешІэм фэгъэуцугъэу щытыгъэ тазырым нахъыбэ тыралъхъэ хъуцтэп.

12-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи и гъэшІэ унае, иунагъо, иунэ е зэрэзэрашІэхэрэ шІыкІэхэм шъхъэусыгъончъэу зыри кыхэхІэбэ хъуцтэп, инапэ, ыцІэ кьеІусэ хъуцтэп. Хэти фитыныгъэ иІ мыш фэдэ кыхэхІэбэныгъэхэм кърал хабзэкІэ зыкъащаригъэухъумэнэу.

13-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зы хэтрэ зы кърэли ичІыналъэ шъхъэфитэу щызекІонэу, щыпсэунэу.

2. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежы икъэрал ахэтэу тэдэрэ къэрал икощыкІынэу ыкІи икІэрыкІэу кыгъээзжынэу.

14-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ жьалымыгъэ/лые кырахынэу зыхурэм, нэмыкІрэ къэрал ышъхъэ ригъэзынэу, шъхъэегъэзныгъэ амалхэр зыфигъэшъхъэпэнэу.

2. Ау ишыпкъапІэкІэ политичнэу шымыт шІэпхъэджагъэхэм е дунэепстэу къэрал зэгохъэныгъэм имурад, ибзыпхъэхэм къемызэгърэ ІофшІашъохэм къахэкІырэ дэодапшъэхэмкІэ мы фитыныгъэр зыфэбгъэшъхъэпэ хьущтэп.

15-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зы къэралым ицІыфэу щытынэу.

2. Хэтрэ цІыфи зицІыфэу щыт къэралым шъхъэусыгъончъэу хэбгъэкІы е нэмыкІрэ къэралым ицІыф хьунэу иІэ фитыныгъэм хэбгъэны хьущтэп.

16-нэрэ пычыгъу

1. Зыныбж икъугъэ хэтрэ бзылъфыгъи хьульфыгъи фитыныгъэ иІ кызыхэкІыгъэ лъэпкъым, зицІыфэу щыт къэралым е динэу ыІыгъым кыхэкІэу зы пэрыогъуи кыфэмыуцоу, фитэу кыщэнэу, дэкІонэу, унагъо ышІэнэу.

2. Зэрэцэн-зэдэкІоным фэгъэхыгъэ зээзгъныгъэр (нэчыхъэр), зэрэщэцт-зэдэкІоцтхэм ежмэ я шъхъэфитыныгъэ шыпкъэрэ яшІоигъоныгъэ икьурэкІэ агъэпсы.

3. Унагъуэр, цІыфыбэ-лъэпкъ псэукІэм и лъэбжэ шъхъаІэшъы, ар цІыф жьугъэми къэралыми кьеухъумэ.

17-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежым иунаеу е нэмыкІрэхэр иІэхъэгъоу мыльку зригъэІэнэу.

2. Хэтрэ цІыфи шъхъэусыгъончъэу имыльку кыІыпхы е хэбгъэны хьущтэп.

18-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи гупшысэ, зэхашІэ ыкІи дин фитыныгъэ иІ. Мы фитыныгъэм кызэкІеубытэ изакъоу е купэу, нафэу е унаеу (шъэфэу) итхъафэІорышІэнхэр, идинкІэ шІапхъэхэр нэрылъэгъоу аригъэшІэн, ыгъээзэкІэн фитыныгъэри.

19-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зэрэфаеу гупшысэнэу, игупшысэхэр кыІотэнэу. Мы фитыныгъэм кыхеубытэ цІыфыр игупшысэхэм фэшІыкІэ зыми кымыгъэгумэкІынэу, къэралыгъо гъунапкъэхэм ямылтыгыгъэу шІэныгъэхэр, гупшысэхэр сыд фэдэрэ гъогукІи кылыхъон, кыгъотын, зыІэрыгъэхъэн фитыныгъэри.

20-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ иІ Іэшэнчъэу, зео-бэнэнчъэу зэфэсынэу, хасэ зэхицэнэу, зэхэцэгъэ хасэм хэхъэнэу.

2. Хэти зы хасэ хэхъэнэу ебгъэзы хьущтэп.

21-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ занкІэу ежым е фитэу кыхихыгъэ лІыкІомэ яІэкІэ къэралым изегъэкІон Іофхэм ахэхъэнэу, ахэлэжъэнэу.

2. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ икъэрал и цІыф жьугъэми Къыфызэригъэпэшрэ амалхэр зэхэдзынчъэу, пстэуми афэдэу зыфигъэшъхъэпэнэу.

3. Хыкумэт Іэшъхъэтетныгъэм илѡабжъэр къэралым и цІыф жьугъэм ишІоигъоныгъ ары. А шІоигъоныгъэр къзнафэ шъэф шІыкІэм тет хэхыныгъэ фит зафэхэу е цІыфмэ яшІоигъоныгъэхэр шъхъэфит-псэфитэу къызэрэгъэлъэгъошъуцт нэмыкІрэ шІыкІэхэу, зыныбжъ икьугъэ цІыф пстэуми афызэІухыгъэу, яІэІэтхэми зэфэдэ кІуачІэ яІэу, пІэлъэ гъэнэфагъэкІэ къытырагъэзэжырэхэмкІэ.

22-нэрэ пычыгъу

ЦІыф жьугъэм зэрэшъшым елѡытыгъэу хэтрэ цІыфи социалнэ къэухъумэныгъэ фэшъуаш. Къэрал кІуачІэкІэ е къэралыгъомэ язэдэІэпыІэкІэ ыкІи хэтрэ къэрал и жьым игъэпсыкІэрэ иамалхэмрэ ялѡытыгъэу хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ инапэрэ ицІыфыгъэрэкІэ гупсэфэу зэрэзиужьын ылъэкІыцт экономикэ, социалнэ ыкІи шІэнхабзэ ІофкІэ зыфэныкъоцт амалхэр рагъэгъотынэу.

23-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ лэжъэнэу, фитэу иІоф къыхихынэу, зэфагъэкІэ ыкІи фэшІу амалхэмкІэ лэжъэнэу ыкІи Іофынчъагъэм къыщаухъумэнэу.

2. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зэхэдзынчъэу зэфэдэ Іоф фэшІ зэфэдэ уасэ къыратынэу.

3. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежыри иунагъуи цІыфым фэшъошэн псэукІэ иІэу зыгъэпсэун, ищыкІагъэ хъумэ зылыІэсышъунэу щыт сьд Фэдэр социалнэ къэухъумэныгъэхэмкІэ кІэгъэпытагъэу зы псэукІэ амал къезытын зылъэкІынэу зы лэжъэкІэ фэшІу къыІэрыхъэнэу.

4. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежы ишІуагъэ пае хасэ (профсоюз, сендикэ) зэхищэнэу, ац фэдэ зэхэцагъэм хэхъэнэу, хэтынэу.

24-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зигъэпсэфынэу, ынэгу зыригъэужынэу, пстэуми афэмыдэу илэжъэгъу пІалъэ цІыф фэшъуашэ шапхъэм итэу къыфагъэпсынэу, пІэлъэ гъэнэфагъэкІэ илэжъапкІи къыратызэ гъэпсэфакІо дэкІынэу.

25-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежыри иунагъуи узынчъэн, тхъэгъо фэшъуашэ иІэу псэун пае шхыныгъо, шъуашэ, унэ ыкІи медицинскэ ІэпыІэгъу ыгъотынэу. Хэти фитыныгъэ иІ, Іофынчъагъэ, сымэджагъэ, фыкьуагъэ, лыгъобагъэ, шъузэбагъэ, жыгъэ ыкІи ежым имыІэшІагъэ Іофыгъомэ къахэкІэу амалынчъагъэ, тхъэмыкІагъэ къылысэу щытмэ къаухъумэнэу.

2. Ныхэмрэ сабийхэмрэ фитыныгъэ яІ ялыеу къыкІэлъыплъынхэу, къыдэІэпыІэнхэу. Зэрэщэгъэ зэлІ-зэшъуз ибынэуи земышъхъэгъусэмэ къальфыгъэуи щэрэт, сабий пстэуми а зы социалнэ къэухъумэныгъэ амалхэр язэфэдэу афагъэшъхапэ.

26-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фит гъэсэныгъэ зэригъэгъотынэу. Анахь макІэмэ пэублэ ыкІи лъэбжъэ гъэсэныгъэр ахъщэнчъэу арагъэгъоты. Пэублэ гъэсэныгъэр уимыІэнкІэ амал имыІэу, егъэзыгъоу щыт. Техникэ ыкІи ІэшІагъэ гъэсэныгъэр хэти фызэІухыгъэцт. Апшъэрэ гъэсэныгъэр зэхэдзынчъэу хэти фызэІухыгъэу щытын фае ежым исэнауш (талант) елѡытыгъэу.

2. Гъэсэныгъэр цІыфым ицІыфыгъэм икьоу зыригъэужьыным фэшІоу гъэпсыгъэу ыкІи цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэ шъхъаІэхэмрэ афашІырэ уасэр, лытэныгъэр ыгъэлъэшыным, кІигъэпытэным фэунэтІыгъэу щытын фае. Гъэсэныгъэм цІыфхэр ригъэгъушІун фае расэ пстэуми, лъэпкъ пстэуми, дин куп пстэуми азфагу гулъытэ,

зэгурыIo, зэфэшIуныгъэ, зэныбджэгъугъэ дэлынэу ыкIи мамырныгъэр кыухъумэным пае Дунэепстэу Къэрал Зэгохъэныгъэм ригъэкIокIырэ лъэжыгъэм зыригъэужьэу щытын фæе.

3. Сабиймэ арагъэгъотышт гъэсэныгъэр зыфэдэщтыр кыхъэзыхынэу фитыр, пстэуми апэрэу янэрэ-ятэрэ ары.

27-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ иI цIыф жъугъэ шIэнхабзэ псэукIэм фитэу хэхъэнэу, хэлэжьэнэу, гъуазджэр зыфигъэшъхъэпэнэу, шIэныгъэ зыужыныгъэм хэлэжьэнэу ыкIи ар зыфигъэшъхъэпэнэу.

2. Хэти фитыныгъэ иI ежым кыгъэшIыгъэ шIэныгъэ, жабзэ (литературэ), гъуазджэ IэшIагъэхэм мълъкоу, пкIэу, уасэу, лъытэныгъэу къапакIорэр кыфаухъумэнэу.

28-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш мы джэпсалъэм кыщыхэщырэ цIыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зэрагъэцэкIэшъунэу зы социалнэ ыкIи дунэепстэу гъэпсыкIэ системэ щыIэнэу.

29-нэрэ пычыгъу

1. Хэти ежы ицIыфыгъэ фитэу ыкIи икъоу зыригъэужьынэу амал къезытырэ цIыф жъугъэми къэралми фишIэжын фæеу пшъэрылхэр иIэх.

2. Хэти ифэшъуашэхэр зыфигъэшъхъапэ ыкIи ифитыныгъэхэр зэрихъэ зыхъукIэ, нэмыкIми яфэшъуашэхэмрэ яфитыныгъэхэмрэ афадэн, ахэмэ лъытэныгъэ къафегъэшIыгъээн ыкIи демократичэскэ цIыф жъугъэм зэдыриIэ шэнхабзэр (этикэр), цIыф жъугъэ гъэпсыкIэр, щыIакIэр егъэшIокIоным иамалхэр къэухъумагъэ хъуным пае фэшIэу къэрал хабзэкIэ агъэнэфагъэ гъунапкъэмэ япхыгъэу щытышт.

3. Сыдэуштэуи орэхъу, мы цIыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфэбгъэшъхъэпэ, зепхъэ хъуштэп Дунэепстэу Къэрал Зэгохъагъэм и гурыль-гурышIэхэмрэ ибзыпхъэхэмрэ (принципхэмрэ) адимыштэу, апэшIуекIоу.

30-нэрэ пычыгъу

Мы джэпсалъэм кыхиубытэрэ зы хэбзэ гъэуцугъи зыгурыбгъаIo хъуштэп мыщ кыщиIотыкIыгъэ хэбзэ гъэуцугъэмэ ащыщ горэр ыIэтынэу, иукъонэу хэтрэ зы къэралы, купы, нэбгыри фитыныгъэ риты фэдэу.
